บทความวิชาการ

การละเล่นพื้นบ้านไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน: จากสนามพื้นบ้านสู่สนามสากล

เตชภณ ทองเติม

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Received: 27 October 2025 / Revised: 30 November 2025 / Accepted: 4 August 2026

บทคัดย่อ

การละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของสังคมไทย ซึ่งแม้จะมีคุณค่าเชิงสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง แต่ในปัจจุบันกลับเผชิญความเสี่ยงที่จะเลือนหายจากวิถีชีวิตของคนไทย เนื่องจากกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และการเข้ามาแทนที่ของนันทนาการดิจิทัล การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาสากล ผ่านกรณีศึกษา กีฬาโคโค กีฬากาบัดดี้ และกีฬาดอดจ์บอล (2) ศึกษาความเชื่อมโยงเชิงโครงสร้างและเชิงหน้าที่ระหว่างการละเล่นพื้นบ้านไทย ได้แก่ เตย ตี่จับ (บักอี่) และขว้างลิง กับกีฬาสากลที่เป็นกรณีศึกษาทั้งสามประเภทกีฬา และ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทย โดยใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ผลการศึกษาเผยให้เห็นกลไกสำคัญว่า ความสำเร็จของกีฬาสากลเป็นผลลัพธ์จากการจัดการเชิงโครงสร้างที่บูรณาการกติกามาตรฐานเข้ากับความเข้มแข็งเชิงสถาบันและโมเดลเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มากกว่าเพียงคุณลักษณะของกิจกรรมเพียงลำพัง ขณะเดียวกัน การละเล่นพื้นบ้านไทย เช่น เตย ตี่จับ และขว้างลิง มีศักยภาพเชิงหน้าที่ที่สอดคล้องกับกีฬาสากลในกรณีศึกษาทั้งในมิติของระบบการเล่นและองค์ประกอบสมรรถภาพและทักษะการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังติดขัดเนื่องจากข้อจำกัดด้านกลไกเชิงสถาบันและการสนับสนุนที่ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้น การพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยจึงควรเริ่มจากการประเมินศักยภาพและความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม โดยเชื่อมโยงมิติทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย และความพร้อมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการสร้างมาตรฐานกติกา การพัฒนาสถาบันที่ยั่งยืน และการบูรณาการเข้ากับยุทธศาสตร์ซอฟต์พาวเวอร์ ทั้งนี้ การละเล่นพื้นบ้านไทยไม่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาไปสู่กีฬาเชิงวัฒนธรรมระดับสากลทุกประเภท หากควรได้รับการออกแบบเส้นทางการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละกิจกรรม ทั้งในฐานะกิจกรรมการเรียนรู้ นันทนาการเพื่อสุขภาวะ กิจกรรมระหว่างวัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกีฬาเชิงวัฒนธรรมในกรณีที่มีความพร้อม เพื่อธำรงการละเล่นให้เป็นมรดกที่มีชีวิตและสร้างคุณค่าทางนันทนาการ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมต่อบริบทไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ: การละเล่นพื้นบ้านไทย / กีฬาสากล / กระบวนการสร้างเป็นกีฬา / ซอฟต์พาวเวอร์ / นันทนาการ

Corresponding Author: รองศาสตราจารย์ ดร.เตชภณ ทองเติม คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ศรีสะเกษ Email: spsc_network@hotmail.com

Review Article

THAI FOLK GAMES IN THE TRANSITIONAL ERA: FROM TRADITIONAL GROUNDS TO GLOBAL ARENAS

Tachapon Tongterm

Faculty of Arts and Sciences, Sisaket Rajabhat University

Received: 27 October 2025 / Revised: 30 November 2025 / Accepted: 4 August 2026

Abstract

Thai traditional plays constitute an important form of intangible cultural heritage that reflects the wisdom, ways of life, and cultural identity of Thai society. Despite their profound social and cultural value, they are increasingly at risk of fading from everyday Thai life due to social change, technological advancement, and the growing prominence of digital recreation. This article aimed to: (1) examine the transition from traditional plays to international sports through case studies of Kho Kho, Kabaddi, and dodgeball; (2) analyze the structural and functional connections between selected Thai traditional plays, namely Toei, Tee Jap (Bak-Ee), and Kwang Ling, and the three international sports; and (3) propose development pathways for Thai traditional plays through document analysis and literature synthesis. The findings indicate that the success of international sports results not merely from the inherent characteristics of particular activities, but from structural arrangements that integrate standardized rules, institutional strength, and sustainable economic models. At the same time, Thai traditional plays such as Toei, Tee Jap, and Kwang Ling demonstrate functional potential comparable to the selected international sports in terms of game mechanisms, relevant physical fitness components, and movement skills. However, their development remains constrained by limited institutional mechanisms and discontinuous support. Therefore, the development of Thai traditional plays should begin with an assessment of the potential and suitability of each activity by systematically considering physical, social, cultural, safety, and community-readiness dimensions. This process should include the establishment of appropriate rules and standards, sustainable institutional mechanisms, and alignment with soft power strategies. Not all Thai traditional plays need to be developed into international cultural sports. Rather, development pathways should be tailored to the potential of each activity, including use as learning activities, health-promoting recreational activities, intergenerational programs, cultural tourism resources, or cultural sports where appropriate. Such an approach may help sustain Thai traditional plays as living heritage while generating recreational, social, cultural, and economic value appropriate to contemporary Thai society.

Key Words: Thai Traditional Plays / International Sports / Sportization / Soft Power / Recreation

Corresponding Author: Assoc. Prof. Tachapon Tongterm, Ph.D., Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University, Sisaket Province Thailand; Email: spsc_network@hotmail.com

บทนำ

ในบริบทระดับสากล การละเล่นพื้นบ้านถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) ซึ่งสะท้อนทั้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างลุ่มลึก (Bandyopadhyay & Das, 2025; Luchoro-Parrilla et al., 2024) แม้คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านจะเป็นที่รับรู้และยืนยันในวงการวิชาการทั้งระดับชาติและนานาชาติ (Niltawee & Chaleekhrua, 2021; Paso & Chuwet, 2022; Kumsuwan et al., 2021; Tongterm et al., 2026b) แต่ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา กระแสโลกาภิวัตน์และการขยายตัวของสื่อดิจิทัลได้ส่งผลให้การละเล่นพื้นบ้านในหลายประเทศลดบทบาทลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการที่เยาวชนหันไปให้ความสนใจกับกิจกรรมในโลกเสมือนจริงหรือสภาพแวดล้อมดิจิทัล (digital environments) มากกว่าการเล่นกลางแจ้ง ทำให้คุณค่าของเกมพื้นบ้านเสี่ยงต่อการถูกลดทอนจนกลายเป็นเพียงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (Madondo & Tsikira, 2022) ขณะเดียวกัน วรรณกรรมด้านจิตวิทยาการกีฬาชี้ว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายเชิงเล่นและกีฬาโดยทั่วไปสามารถส่งเสริมพัฒนาการเชิงบวกของเยาวชน (positive youth development) ในหลายมิติ ทั้งด้านทักษะชีวิต การกำกับตนเอง และความสัมพันธ์ทางสังคม (Holt et al., 2017) ซึ่งบ่งชี้ในเชิงหลักการว่าการธำรงรักษากิจกรรมการเล่นเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการละเล่นพื้นบ้าน ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของเยาวชนจึงมีความสำคัญไม่เพียงในมิติวัฒนธรรม แต่ยังอาจเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางสังคมของเด็กด้วย ทั้งนี้ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาเฉพาะเจาะจงเพิ่มเติมเพื่อยืนยันผลดังกล่าวในบริบทของการละเล่นพื้นบ้านโดยตรง ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นประเด็นเชิงโครงสร้างในระดับนานาชาติที่หลายประเทศต้องเผชิญในการรักษาและปรับตัวการละเล่นพื้นบ้านให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่

ในทางทฤษฎีการเล่น แนวคิดเรื่องพัฒนาการของกิจกรรมการเล่นของมนุษย์มักถูกอธิบายผ่านลำดับชั้นสามระดับ ได้แก่ การเล่น (play) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีความเป็นอิสระ และไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างกติกาตายตัว (Huizinga, 1938, as cited in Ruckenstein, 1991) การละเล่นหรือเกม (game) ซึ่งเป็นการเล่นที่ถูกจัดระเบียบด้วยกติกาที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน มีเงื่อนไขแพ้ชนะและโครงสร้างที่ทำซ้ำได้ แม้ยังไม่ผ่านการรับรองเชิงสถาบัน (Caillois, 2001) และกีฬา (sport) ซึ่งเป็นการละเล่นที่ผ่านกระบวนการสร้างมาตรฐานกติกาและความเป็นสถาบันจนมีองค์กรกำกับดูแลและระบบการแข่งขันที่ตรวจสอบได้ในระดับกว้าง (Guttmann, 2004) การละเล่นพื้นบ้านไทยที่เป็นกรณีศึกษาของบทความนี้ ได้แก่ เตย ตี่จับ (บักอี่) และขว้างลิง ล้วนมีโครงสร้างกติกา การแบ่งฝ่าย และเงื่อนไขการตัดสินผลที่ชุมชนท้องถิ่นยอมรับร่วมกันอยู่แล้ว จึงอยู่ในสถานะของ "การละเล่น" (game) ตามลำดับชั้นดังกล่าว มิใช่เพียง "การเล่น" (play) ที่ปราศจากโครงสร้างใดๆ สถานะนี้เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญต่อการพิจารณากระบวนการสร้างเป็นกีฬา (sportization) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดหลักที่บทความนี้ใช้วิเคราะห์กรณีศึกษาในลำดับถัดไป เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเป็นการยกระดับจากกิจกรรมที่มีโครงสร้างกติกาอยู่แล้วไปสู่ระบบมาตรฐานและสถาบันที่เป็นทางการ

สำหรับประเทศไทย การละเล่นพื้นบ้านไทยทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมทางสังคมและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่อดีต (Gomaratut, 2006a; 2006b; 2006c) เช่น การละเล่นตี่จับ (บักอี่) ที่เน้นการรุกและการป้องกัน ซึ่งต้องอาศัยกลยุทธ์ร่วมกัน การละเล่นเตย ที่สะท้อนการคิดเชิงกลยุทธ์ในพื้นที่จำกัด และการละเล่นขว้างลิง ที่ฝึกฝนความแม่นยำและการทำงานเป็นทีม (Tongterm, 2013) โดยในมิติวิทยาศาสตร์การกีฬา กิจกรรมเหล่านี้สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน (fundamental motor skills) การประสานงานของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ (neuromuscular coordination) และการตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัด (decision-making under constraints) ซึ่งปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงบทบาทที่สำคัญของการละเล่นพื้นบ้านต่อการพัฒนาสมรรถภาพและแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Astuti et al., 2024; Thongtumluing, 2018) ซึ่งแม้จะมีงานวิจัยที่ตอกย้ำถึงคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านในหลายมิติ แต่การศึกษาเชิงลึกและเป็นระบบที่เชื่อมโยงการละเล่นเหล่านี้กับกระบวนการพัฒนาไปสู่กีฬาสมัยใหม่ยังมีไม่มากนัก (Tongterm et al., 2024; 2025; 2026a) ขณะที่หลายประเทศได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการยกระดับเกมพื้นบ้านของตนสู่สากล เช่น กีฬาโคโค (Kho Kho) ของอินเดียที่ได้รับการพัฒนากติกามาตรฐานและมีองค์กรกลางคอยกำกับ (Das et al., 2024) กีฬากาบัดดี้ (Kabaddi) ที่ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางผ่านการจัดตั้ง Pro Kabaddi League (PKL) ซึ่งสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ (Sengupta et al., 2024) และกีฬาดอดจ์บอล (Dodgeball) ที่ก้าวสู่การเป็นกีฬานานาชาติภายใต้การกำกับของ World Dodgeball Federation หรือ WDBF (World Dodgeball Federation, 2023) ประสบการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการสร้างเป็นกีฬา (sportization) ซึ่งประกอบด้วยการกำหนดมาตรฐานกติกา การจัดตั้งองค์กรกำกับ และการสนับสนุนเชิงนโยบาย เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพของการละเล่นพื้นบ้านไทยในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) ศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการละเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาที่มีมาตรฐานในต่างประเทศ ผ่านกรณีศึกษา Kho Kho, Kabaddi และ Dodgeball (2) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงเชิงโครงสร้างและเชิงหน้าที่ระหว่างการละเล่นพื้นบ้านไทยกับกีฬากรณีศึกษาทั้งสาม และ (3) เสนอแนวทางการออกแบบเส้นทางการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยตามศักยภาพของแต่ละกิจกรรม ทั้งในฐานะกิจกรรมการเรียนรู้ นันทนาการ สุขภาวะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกีฬาเชิงวัฒนธรรมในกรณีที่มีความพร้อม ผลลัพธ์ที่ผู้เขียนคาดหวังอีกประการคือการกระตุ้นการรับรู้ของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่กีฬาสากล พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการละเล่นพื้นบ้านไทยในการเป็นซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) ที่สามารถสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมให้กับประเทศไทยบนเวทีโลกได้อย่างยั่งยืน

การละเล่นพื้นบ้านเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมมนุษย์ทั่วโลก ซึ่งกิจกรรมบางประเภทได้รับการพัฒนาและปรับปรุงจนยกระดับเป็นกีฬาสากลที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ กระบวนการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์ภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับโครงสร้างสมัยใหม่ ทั้งการกำหนดกติกาที่เป็นสากล การสร้างโครงสร้างองค์กรที่แข็งแกร่ง และการส่งเสริมผ่านเวทีการแข่งขันในระดับต่างๆ ดังนั้น การศึกษาบทเรียนจากกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จจึงเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจกลไกเชิงที่เปลี่ยนผ่านจากการเล่นเชิงวัฒนธรรมไปสู่ระบบการแข่งขันที่มีการกำกับดูแลอย่างเป็นสถาบัน อันจะเป็นแนวทางให้การละเล่นพื้นบ้านไทยสามารถยกระดับสู่เวทีโลกได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

1. กรณีศึกษาการพัฒนากีฬา Kho Kho: การเปลี่ยนผ่านจากภูมิปัญญาสู่การจัดระบบ

กีฬา Kho Kho เป็นตัวอย่างสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสู่กีฬาสากลที่มีโครงสร้างรองรับอย่างสมบูรณ์ มีรากฐานอยู่ในวิถีชีวิตเกษตรกรรมของอินเดีย ซึ่งเยาวชนมักรวมกลุ่มกันเล่นในพื้นที่โล่งกว้างหลังฤดูเก็บเกี่ยว ลักษณะการเล่นที่อาศัยการไล่จับ การวิ่งหลบ และการใช้ไหวพริบในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย แต่ยังเป็นกระบวนการทางสังคมที่หล่อหลอมให้เยาวชนเรียนรู้การทำงานเป็นทีม และการเคารพกติกาของกลุ่ม (Jacob et al., 2023) ซึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่บูรณาการมิติทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยปัจจัยที่ทำให้ Kho Kho แตกต่างจากการเล่นอื่นคือ ความเรียบง่ายของกติกาและการใช้อุปกรณ์ที่จำกัด จนถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ร่วมของวัฒนธรรมการเล่นในภูมิภาคเอเชียใต้ (Fabian, 2021) อีกทั้งยังมีลักษณะการเล่นที่สอดคล้องกับความคิดเชิงกลยุทธ์ และความสามารถในการปรับตัว โดยเฉพาะในมิติของการตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกีฬาสมัยใหม่

กระบวนการยกระดับ Kho Kho เริ่มชัดเจนในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยมีการกำหนดกติกามาตรฐานและขนาดสนามที่เป็นสากล (Das et al., 2024) ก้าวสำคัญคือการก่อตั้งสหพันธ์โคโคแห่งอินเดีย (The Kho Kho Federation of India: KKFI) เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางที่สร้างความต่อเนื่องเชิงโครงสร้างและทำให้การพัฒนากีฬาเป็นไปอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น (Bandyopadhyay & Das, 2025) ในระดับนานาชาติ Kho Kho ได้รับการเผยแพร่ผ่านการแข่งขันผ่าน Asian Kho Kho Championship และได้รับการยอมรับจากสภาโอลิมปิกแห่งเอเชีย (Olympic Council of Asia) ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญในการผลักดันกีฬาเข้าสู่เวทีนานาชาติ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ยังไม่ได้รับการบรรจุเป็นชนิดกีฬาหลักในมหกรรมเอเชียนเกมส์ แต่มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการผลักดันเข้าสู่รายการแข่งขันในอนาคต สำหรับปัจจัยความสำเร็จที่โดดเด่น ได้แก่ กติกาที่ยืดหยุ่น การมีองค์กรกลางที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนเชิงนโยบายที่สะท้อนรูปแบบการพัฒนาแบบหลายระดับตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับนานาชาติ (Jacob et al., 2023)

2. กรณีศึกษากีฬา Kabaddi: การสร้างลีกอาชีพและการขยายตัวในเวทีโลก

กีฬา Kabaddi เป็นตัวอย่างความสำเร็จที่โดดเด่นในการเปลี่ยนผ่านสู่กีฬาที่มีระบบมืออาชีพและได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยรากเหง้าของกีฬานี้อยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชนบท กติกาที่เรียบง่าย เช่น การรุกข้ามแดนไปสัมผัสฝ่ายตรงข้ามแล้วกลับเข้าสู่แดนของตนเองโดยไม่ถูกจับ ทำให้กีฬานี้เข้าถึงง่ายและเหมาะกับทุกเพศทุกวัย (Sidhu, 1986) ซึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อนโครงสร้างการเล่นที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในวงกว้างและการพัฒนาทักษะเชิงกายภาพไปพร้อมกัน อีกทั้งความโดดเด่นที่ผลักดันให้ Kabaddi รอดพ้นจากความเสี่ยงที่จะสูญหายตามกาลเวลา คือ กระบวนการสร้างเป็นกีฬาซึ่งผสานรากเหง้าดั้งเดิมเข้ากับกลไกการตลาดและนโยบายกีฬาอย่างลงตัว (Rahman & Akter, 2023) กระบวนการดังกล่าวทำให้ Kabaddi สามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ก้าวสำคัญของการพัฒนากีฬากาบัดดี้ คือ การจัดตั้ง Pro Kabaddi League ซึ่งทำให้กาบัดดี้ขยับจากกีฬาพื้นบ้านเข้าสู่ระบบการแข่งขันอาชีพที่มีการจัดการข้อมูลนักกีฬา การแข่งขัน และโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เล่นอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น (Sengupta et al., 2024; Lalwani & Mukherjee, 2025) อีกทั้ง ในเชิงการสร้างตลาดกีฬา การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ยังมีบทบาทต่อการเพิ่มความผูกพันของผู้ชม ชุมชน แฟนกีฬา (fan community) การเข้าชมการแข่งขัน และความสนใจต่อผู้สนับสนุนของลีก (Trivedi et al., 2021) ขณะที่กระบวนการดังกล่าวควรทำความเข้าใจในฐานะการสร้างเป็นกีฬาและการปรับความหมายของกาบัดดี้ให้ดำรงอยู่ในระบบกีฬาและสังคมร่วมสมัย มิใช่เพียงความสำเร็จเชิงพาณิชย์เพียงด้านเดียว

ในระดับสากล Kabaddi ได้ขยายบทบาทผ่านการแข่งขันและองค์กรกำกับดูแลในระดับนานาชาติ (Nasrulloh, 2024) โดยปัจจุบันกิจกรรมนี้ถูกมองว่ามีศักยภาพในฐานะซอฟต์พาวเวอร์ ที่สะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้อย่างทรงพลัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การพัฒนากีฬาพื้นบ้านจำเป็นต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม นโยบาย และเศรษฐกิจอย่างสมดุล

3. กรณีศึกษากีฬา Dodgeball: ความร่วมมือระหว่างประเทศและการจัดการแข่งขันระดับโลก

กีฬา Dodgeball เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่าการเล่นที่มีความเรียบง่ายสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นกีฬาสากลที่ได้รับการยอมรับได้จริง รากฐานของกีฬานี้อยู่ในสถานศึกษาและชุมชนของสหรัฐอเมริกา โดยใช้เพียงลูกบอลที่มีน้ำหนักเบาและพื้นที่สนามมาตรฐานที่ไม่ซับซ้อน ลักษณะการเล่นที่เน้นการขว้างและการหลบหลีกช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ ความเร็ว ความคล่องตัว และการตอบสนอง (Krishnan et al., 2023; Vroman, 2023) ขณะเดียวกัน Dodgeball ยังถูกบูรณาการเข้ากับวิชาพลศึกษาในฐานะกิจกรรมนันทนาการที่เข้าถึงง่ายและเหมาะสำหรับผู้เล่นทุกวัย ซึ่งความนิยมในระดับชุมชนนี้ปูทางให้ค่อยๆ ก้าวเข้าสู่ระบบการแข่งขันที่เป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

ก้าวสำคัญในระดับสถาบันที่มีส่วนผลักดันให้กีฬา Dodgeball พัฒนาไปสู่ความเป็นสากล คือ การจัดตั้ง WDBF ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของหลายประเทศเพื่อพัฒนามาตรฐานกติกาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ (World Dodgeball Federation, 2023) บทบาทของ WDBF ครอบคลุมทั้งการกำหนดกรอบกติกา การส่งเสริมการแข่งขัน และการพัฒนาระบบกีฬาระดับนานาชาติ โดยได้มีการจัดการแข่งขันระดับโลกอย่างต่อเนื่อง รายการที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากคือการแข่งขันดอดจ์บอลชิงแชมป์โลก (WDBF World Championships) ซึ่งเริ่มจัดในช่วงทศวรรษ 2010 และทำหน้าที่เป็นเวทีสำคัญในการขยายการรับรู้ของกีฬาสู่ระดับนานาชาติ โดยการแข่งขันดังกล่าวมีการเข้าร่วมจากหลายประเทศในภูมิภาคต่างๆ อาทิ อเมริกาเหนือ ยุโรป และเอเชีย ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มการเติบโตของกีฬาในระดับสากล ขณะเดียวกัน องค์กรระดับชาติและภูมิภาค เช่น British Dodgeball ยังมีบทบาทในการพัฒนามาตรฐานการฝึก การแข่งขัน และองค์ความรู้เชิงวิชาการเพื่อสนับสนุนการเติบโตของกีฬา (British Dodgeball, 2022) ส่งผลให้ในปัจจุบัน WDBF สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ครอบคลุมหลายภูมิภาคทั่วโลก และมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อน Dodgeball ในฐานะกีฬาระดับนานาชาติ

อย่างไรก็ตาม แม้ Dodgeball จะถูกพัฒนาในฐานะกีฬาที่เข้าถึงง่าย แต่ก็มีประเด็นเชิงวิชาการที่ควรพิจารณา โดยการศึกษาของ Butler et al. (2021) ชี้ว่า ในบางบริบทกิจกรรมนี้อาจสะท้อนพลวัตเชิงอำนาจโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่กีฬาไม่ควรเน้นเพียงมิติการแข่งขัน หากแต่ต้องพิจารณามิติทางสังคมและจิตวิทยาควบคู่กันไปด้วย (Rubin, 2021) ความสำเร็จของ Dodgeball จึงมิได้อยู่ที่การสร้างองค์กรกลางและการแข่งขันระดับโลกเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการตระหนักถึงความซับซ้อนทางสังคมและการออกแบบแนวทางที่ส่งเสริมความเท่าเทียม ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับประเทศไทยว่าการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่กีฬาสากลควรคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมร่วมด้วยทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุล

4. ปัจจัยร่วมของความสำเร็จ: บทเรียนจากการเปลี่ยนผ่านสู่กีฬาสากล

จากการสังเคราะห์กรณีศึกษาของ Kho Kho, Kabaddi และ Dodgeball พบว่า การเปลี่ยนผ่านจากการละเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาสากลมิใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการเชิงโครงสร้างที่มีปัจจัยร่วมสำคัญหลายประการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1) การกำหนดกติกามาตรฐานที่ชัดเจน: ถือเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้กิจกรรมสามารถพัฒนาเข้าสู่ระบบการแข่งขันในลักษณะกีฬาได้อย่างเป็นทางการและยุติธรรม โดยครอบคลุมทั้งจำนวนผู้เล่น รูปแบบสนาม และระบบการให้คะแนนที่มีความชัดเจนและตรวจสอบได้ ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เล่น ผู้ตัดสิน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) การสร้างโครงสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง: ผ่านการจัดตั้งสมาคมหรือสหพันธ์ที่มีบทบาทในการกำกับดูแลและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เช่น Kho Kho Federation of India (KKFI), Amateur Kabaddi Federation of India (AKFI) และ World

Dodgeball Federation (WDBF) ซึ่งองค์กรเหล่านี้ทำหน้าที่วางกรอบการแข่งขัน พัฒนากติกา พัฒนาบุคลากร และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับนานาชาติ ถือเป็นกลไกสำคัญของความต่อเนื่องเชิงนโยบายและการยอมรับในระดับสากล

3) การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ: การพัฒนากิจกรรมนันทนาการให้สามารถเชื่อมโยงกับกลไกทางเศรษฐกิจ ทำให้กีฬาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติของความบันเทิง แต่สามารถต่อยอดสู่ระบบอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และความยั่งยืนได้ โดยเฉพาะการผสานกับการตลาดกีฬาและสื่อสมัยใหม่ และการพัฒนาในรูปแบบลีกอาชีพในอนาคต

4) การบูรณาการเข้ากับสังคมและวัฒนธรรม: ความสำเร็จของกีฬาเริ่มต้นจากการยอมรับในระดับชุมชน ก่อนจะถูกยกระดับเป็นสัญลักษณ์ในระดับชาติ การเชื่อมโยงกีฬาเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมช่วยเสริมสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรม และเพิ่มศักยภาพในฐานะเครื่องมือทางสังคมที่สามารถสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันได้ในระยะยาว

ปัจจัยร่วมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า หากประเทศไทยสามารถดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานกติกา การจัดตั้งองค์กรกลางที่มีประสิทธิภาพ การสร้างฐานผู้เล่นในสถานศึกษา ไปจนถึงการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมของชาติ ก็จะมีศักยภาพในการยกระดับการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีศักยภาพ ให้กลายเป็นกีฬาที่ได้รับการยอมรับในเวทีโลกได้อย่างเป็นรูปธรรมได้เช่นกัน

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงเชิงเปรียบเทียบ

การละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นรากฐานสำคัญของกิจกรรมนันทนาการที่ไม่เพียงสร้างความสนุกสนาน หากยังช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายและทักษะทางสังคม การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการละเล่นพื้นบ้านกับกีฬาสากลจึงมีความจำเป็นเพื่อสะท้อนศักยภาพที่ยังมิได้ถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นในหัวข้อนี้ผู้เขียนจึงมุ่งเปรียบเทียบการละเล่นเตย ตี่จับ และขว้างลิงกับกีฬาสากลที่มีลักษณะใกล้เคียง ได้แก่ Kho Kho, Kabaddi และ Dodgeball โดยจะชี้ให้เห็นความเหมือนและความต่างในเชิงกลไกการเล่น กติกา และสมรรถภาพทางกายที่ได้รับ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์จากการไม่พัฒนา และวางรากฐานไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายในการยกระดับการละเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาสากลอย่างยั่งยืน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเล่นตี่จับและกีฬา Kabaddi

การเล่นตี่จับ หรือที่ในบางท้องถิ่นของไทยเรียกว่า “บักอี่” หรือ “บักตี่” นั้น ถือเป็นกิจกรรมพื้นบ้านที่สะท้อนภูมิปัญญาในการผสมผสานกลไกเชิงรุกและการป้องกันได้อย่างลงตัว แก่นของการเล่นอยู่ที่การที่ผู้บุกรุกต้องวิ่งเข้าสู่แดนของฝ่ายตรงข้ามพร้อมเปล่งเสียง “ตี่” อย่างต่อเนื่องในลมหายใจเดียว เพื่อแสดงถึงความแข็งแกร่งทางสรีรวิทยาและความสามารถในการควบคุมร่างกาย ขณะที่ฝ่ายป้องกันต้องร่วมมือกันเพื่อจับกุม ผู้บุกรุกให้อยู่ในแดนของตน ความเข้มข้นของเกมเกิดจากการปะทะที่ต้องอาศัยทั้งความแข็งแรง ความทนทาน ความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว การทรงตัว และการตัดสินใจ

ภายใต้แรงกดดันสูง ตี่จับจึงมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว หากแต่ทำหน้าที่เป็นห้องเรียนทางนันทนาการที่ปลูกฝังทักษะชีวิต การทำงานเป็นทีม และการเคารพกติกาของกลุ่ม ซึ่งคุณค่าเหล่านี้สอดคล้องโดยตรงกับรากฐานของวิชาพลศึกษาและศาสตร์การนันทนาการ (Gomaratut, 2006a; Tongterm, 2013)

เมื่อเปรียบเทียบกับ Kabaddi ซึ่งถือกำเนิดจากภูมิภาคเอเชียใต้และได้รับการพัฒนาให้เป็นกีฬาสากล พบว่าทั้งสองมีกลไกพื้นฐานที่คล้ายกัน โดยผู้เล่นฝ่ายรุก (raider) ในกาบัดดี้จะต้องบุกเข้าแดนของฝ่ายตรงข้ามเพื่อสัมผัสผู้เล่นฝ่ายรับ (defender) แล้วกลับเข้าสู่แดนตนเองโดยไม่ถูกจับ กระบวนการนี้ต้องอาศัยความเร็ว ความแข็งแรง และการประสานงานของกล้ามเนื้อหลายส่วนอย่างซับซ้อน ความแตกต่างสำคัญคือ Kabaddi ผ่านการกำหนดกติกาที่เข้มงวดและเป็นมาตรฐานสากล เช่น การจำกัดเวลาในการบุกรุก การกำหนดคะแนนตามรูปแบบการสัมผัส การจำกัดพื้นที่สนาม และการเพิ่มมาตรการลดความเสี่ยงจากการบาดเจ็บ ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการเล่นที่เน้นการเรียนรู้เชิงสังคม ไปสู่กีฬาอาชีพที่สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ (Rehal, 2022)

บทเรียนจากการเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นว่าตี่จับของไทยมีรากฐานที่มั่นคงและมีศักยภาพใกล้เคียงกับ Kabaddi หากได้รับการจัดระบบอย่างจริงจัง การจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อกำหนดมาตรฐาน การบูรณาการองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การกีฬา และการผลักดันเข้าสู่การแข่งขันอย่างเป็นทางการ อาจเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะยกระดับการเล่นพื้นบ้านสู่เวทีสากลได้ เช่นเดียวกับที่ Kabaddi ประสบความสำเร็จในการสร้างทั้งคุณค่าทางนันทนาการ เศรษฐกิจ และซอฟต์พาวเวอร์ให้กับอินเดีย (Sengupta et al., 2024)

2. การเล่นเตยและกีฬา Kho Kho

การเล่นเตยของไทยเป็นกิจกรรมพื้นบ้านที่สะท้อนความเรียบง่ายของวิถีชีวิตชนบท แต่แฝงด้วยความเข้มข้นเชิงกลยุทธ์อย่างชัดเจน แก่นของการเล่นคือการแบ่งผู้เล่นออกเป็นฝ่ายไล่จับและฝ่ายหลบหนี โดยฝ่ายไล่จับต้องพยายามแตะตัวฝ่ายหลบหนีให้ได้ภายในพื้นที่ที่กำหนด แม้จะไม่มีกติกาตายตัวหรือขนาดสนามมาตรฐาน แต่ผู้เล่นทุกคนจำเป็นต้องอาศัยความเร็ว ความคล่องตัว การทรงตัว และไหวพริบ เพื่อเอาชนะสถานการณ์ การละเล่นนี้จึงไม่เพียงเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อความสนุก หากยังเป็นการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการตัดสินใจที่รวดเร็ว ซึ่งคุณค่าเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าเกมพื้นบ้านช่วยหล่อหลอมทักษะทางสังคมและส่งเสริมความผาสุกทางอารมณ์ (Tongterm, 2013; Tamangklang, 1998)

ในอีกด้านหนึ่ง Kho Kho ถือเป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนของการพัฒนาเกมพื้นบ้านไปสู่กีฬาระดับสากล โดยกลไกของ Kho Kho มีความใกล้เคียงกับการเล่นเตยในมิติของการไล่จับและการหลบหลีก แต่สิ่งที่สร้างความแตกต่างคือความเป็นระบบที่เข้มแข็งและการยกระดับให้เป็นกีฬาที่แข่งขันได้อย่างเป็นมาตรฐาน โดยผู้เล่นฝ่ายไล่จับ จำนวน 8 คน ต้องนั่งเรียงสลับทิศทางบนเส้นกลางสนาม และใช้วิธีแตะหลังเพื่อเปลี่ยนตัวผู้เล่นที่ทำหน้าที่ไล่ สิ่งเหล่านี้ทำให้การเล่นเต็มไปด้วยจังหวะการตัดสินใจ

และความพลิกผันทางกลยุทธ์ (Bandyopadhyay, 2021) ขณะเดียวกัน การกำหนดขนาดสนามมาตรฐาน 27×16 เมตร และการพัฒนาระบบผู้ตัดสินและการแข่งขันที่เป็นเอกภาพในระดับประเทศ ได้มีส่วนผลักดันให้ Kho Kho สามารถจัดการแข่งขันในสถานศึกษาและการแข่งขันกีฬาโคโคชิงแชมป์เอเชีย (Asian Kho Kho Championship) ซึ่งถือเป็นขยายฐานการแข่งขันสู่ระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น (Jacob et al., 2023)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเชิงกติกาเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง พบว่ามีความแตกต่างเชิงโครงสร้างสนามที่สำคัญ คือ การเล่นเตยฝ่ายรับจะถูกจำกัดให้เคลื่อนที่บนเส้นเท่านั้น ในขณะที่ฝ่ายรุกสามารถเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระภายในกรอบพื้นที่สนามที่กำหนด ซึ่งต่างจาก Kho Kho ที่ทั้งฝ่ายรุกและฝ่ายรับมีพลวัตการเคลื่อนที่ในการไล่จับและหลบหลีกที่อิสระกว่าการเล่นเตย การเปรียบเทียบนี้สะท้อนว่าการเล่นเตยมีแก่นแท้ที่ทัดเทียมกับ Kho Kho ทั้งในมิติของกลไกการเล่นและคุณค่าทางนันทนาการ หากประเทศไทยสามารถถอดบทเรียนจากอินเดีย เช่น การกำหนดกติกามาตรฐาน การจัดตั้งองค์กรกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลกีฬา และการผลักดันการเล่นเข้าสู่ระบบการศึกษาและเวทีนานาชาติ (Lavega-Burgués et al., 2021) ก็มีศักยภาพที่จะยกระดับการละเล่นเตยให้เป็นกีฬาที่แข่งขันได้ในระดับโลกได้เช่นกัน ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้ไม่เพียงรักษาการเล่นดั้งเดิมให้อยู่รอด แต่ยังทำให้เตยกลายเป็นมรดกที่มีชีวิตที่สามารถขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์ของชาติผ่านกีฬาในบริบทสากลได้อย่างแท้จริง

3. การเล่นขว้างลิงและกีฬา Dodgeball

การละเล่นขว้างลิงมีรากฐานในชุมชนท้องถิ่นทางภาคใต้ของไทย ส่วนในพื้นที่อื่นของไทยก็มีเล่นบ้างแต่อาจมีชื่อเรียกที่หลากหลาย (ภาษาถิ่น) เป็นกิจกรรมพื้นบ้านที่สะท้อนภูมิปัญญาในการใช้ร่างกายอย่างสร้างสรรค์และสนุกสนาน ผู้เล่นจะถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ขว้างลูกบอลที่ทำจากวัสดุเบาไปยังคู่ต่อสู้ ขณะที่อีกฝ่ายต้องใช้ความเร็ว ความคล่องตัว และการตอบสนองอย่างฉับไวเพื่อหลบหลีกไม่ให้ถูกลูกบอลตี การเล่นจะดำเนินไปจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกกำจัดออกจากขอบเขตสนามทั้งหมด ซึ่งแม้จะเป็นกิจกรรมที่เรียบง่าย แต่กลับมีคุณค่าเชิงนันทนาการสูง เนื่องจากช่วยพัฒนาความคล่องแคล่วว่องไว (agility) เวลาตอบสนอง (response time) และความแม่นยำ (accuracy) ในการขว้าง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของสมรรถภาพทางกายที่สามารถต่อยอดไปสู่การเล่นกีฬาประเภทอื่น (Gomaratut, 2006b) นอกจากนี้ ขว้างลิงยังเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและเสริมพลังการทำงานเป็นทีมให้แก่เยาวชน (Tongterm, 2013)

ในเชิงเปรียบเทียบ กีฬา Dodgeball ซึ่งมีต้นกำเนิดจากสหรัฐอเมริกา มีโครงสร้างการเล่นที่คล้ายกันกับขว้างลิง โดยแก่นของเกมคือการแบ่งทีมเพื่อขว้างลูกบอลใส่คู่ต่อสู้และหลบหลีกไม่ให้ถูกลูกบอลตี อย่างไรก็ตาม Dodgeball ได้ผ่านกระบวนการยกระดับให้มีมาตรฐานที่ชัดเจน เช่น การกำหนดขนาดสนามที่แน่นอน การกำหนดจำนวนผู้เล่นต่อทีม และการใช้ลูกบอลมาตรฐานเพื่อลดการบาดเจ็บ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเทคนิคเฉพาะ เช่น การจับ

ลูกบอลเพื่อป้องกันตนเอง หรือการฟื้นคืนผู้เล่นที่ถูกกำจัดออกจากเกม (Krishnan et al., 2023) รวมถึงการจัดตั้งสหพันธ์ดอดจ์บอลโลก (WDBF) ซึ่งทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและสร้างเครือข่ายการแข่งขันระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง (Butler et al., 2021) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความเรียบง่ายของการเล่นพื้นบ้านสามารถพัฒนาเป็นกีฬาสากลได้หากมีการจัดการเชิงระบบและองค์กรที่เข้มแข็ง

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาในเชิงสังคมและวิชาการ Dodgeball ได้รับการยอมรับทั้งในฐานะกีฬาที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายและความแข็งแกร่งทางจิตใจ (Krishnan et al., 2023) ขณะเดียวกันก็มีข้อถกเถียงเชิงวิพากษ์ว่า การนำ Dodgeball ไปใช้ในบางบริบททางการศึกษาอาจทำให้เกิดการเรียนรู้พลวัตของการกดขี่โดยไม่ตั้งใจ (Rubin, 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาสากลจำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติทางกายภาพและมิติทางสังคมไปพร้อมกัน การเปรียบเทียบนี้ จึงยืนยันว่า ขว้างลิงของไทยมีศักยภาพใกล้เคียงเชิงหน้าที่ในการก้าวสู่กีฬาแข่งขันที่มีระบบและมาตรฐาน หากมีการถอดบทเรียนจาก Dodgeball โดยเน้นการกำหนดกติกาที่เป็นมาตรฐาน การจัดตั้งองค์กรกลางที่มีความเข้มแข็ง และการมองถึงคุณค่าทั้งเชิงนันทนาการ การศึกษา และวัฒนธรรมร่วมกัน

เพื่อให้เห็นภาพรวมของความเชื่อมโยงระหว่างการละเล่นพื้นบ้านไทยกับกีฬากรณีศึกษาในเชิงกลไกการเล่น องค์ประกอบการเคลื่อนไหว และเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ผู้เขียนจึงสังเคราะห์สาระสำคัญไว้ในตารางที่ 1 ทั้งนี้ การเปรียบเทียบดังกล่าวมิได้มุ่งยืนยันว่าการละเล่นพื้นบ้านไทยมีรูปแบบเดียวกันกับกีฬาสากล หากมุ่งชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงเชิงหน้าที่และประเด็นที่ควรพิจารณาหากจะพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทการแข่งขันหรือกิจกรรมนันทนาการร่วมสมัย

จากตารางที่ 1 การละเล่นพื้นบ้านไทยทั้งสามประเภทมีความคล้ายคลึงเชิงหน้าที่กับกีฬากรณีศึกษาในระดับของการรุก–รับ การไล่จับ การหลบหลีก การขว้าง และการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตาม ความคล้ายคลึงดังกล่าวยังมิได้หมายความว่าการละเล่นไทยพร้อมเปลี่ยนผ่านสู่กีฬาสากลโดยอัตโนมัติ เนื่องจากยังมีความแตกต่างด้านกติกา มาตรฐานความปลอดภัย โครงสร้างองค์กร และการยอมรับร่วมของผู้เล่นกับชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ต้องได้รับการออกแบบและตรวจสอบอย่างเป็นระบบ

4. ความเสียเปรียบเชิงยุทธศาสตร์ของไทยจากการไม่พัฒนาการเล่นพื้นบ้าน

จากการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างการละเล่นพื้นบ้านไทยกับกีฬากรณีศึกษา ได้แก่ Kabaddi, Kho Kho และ Dodgeball พบว่าการละเล่นพื้นบ้านไทยมีคุณค่าและศักยภาพเชิงหน้าที่บางประการที่สอดคล้องกับรากฐานของกีฬาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังขาดกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดเชิงยุทธศาสตร์ในหลายมิติ กล่าวคือ การละเล่นพื้นบ้านไทยอาจสูญเสียโอกาสในการต่อยอดเป็นกิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ การ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างและหน้าที่ระหว่างการละเล่นพื้นบ้านไทยกับกีฬากรณีศึกษาระดับนานาชาติ

การละเล่นพื้นบ้านไทย	กีฬากรณีศึกษา	กลไกการเล่นร่วม	องค์ประกอบสมรรถภาพและทักษะการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้อง	ความแตกต่างเชิงโครงสร้างสำคัญ
ตี่จับ หรือ บักอี่	กาบัดดี้ (Kabaddi)	การรุกข้ามแดน การหลบหลีกหรือสัมผัสฝ่ายตรงข้าม การกลับสู่แดนตน และการป้องกันร่วมกันเป็นทีม	ความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว ความแข็งแรง การทรงตัว การตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน และการประสานงานเป็นทีม	กาบัดดี้มีกติกาการบุก การเปล่งเสียงต่อเนื่อง การให้คะแนน พื้นที่แข่งขัน และมาตรการควบคุมการแข่งขันที่เป็นมาตรฐาน ขณะที่ตี่จับยังมีความหลากหลายตามบริบทท้องถิ่นและไม่ได้กำหนดเป็นกติกากลาง
เตย	โคโค (Kho Kho)	การไล่จับ การหลบหลีก การใช้พื้นที่จำกัด และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างรวดเร็ว	ความเร็ว ความคล่องตัว การเปลี่ยนทิศทาง การทรงตัว การรับรู้พื้นที่ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์	โคโคมีกำหนดขนาดสนาม โครงสร้างตำแหน่งผู้เล่น และกลไกการเปลี่ยนบทบาทผู้ไล่ไว้อย่างเป็นระบบ ขณะที่เตยมีรูปแบบกติกาและเส้นทางการเคลื่อนที่ที่ยืดหยุ่นตามบริบทการเล่นของท้องถิ่น
ขว้างลิง	ดอดจ์บอล (Dodgeball)	การขว้างลูกเพื่อโจมตี การหลบหลีก การเคลื่อนที่เพื่อป้องกันตนและพื้นที่ของทีม รวมทั้งการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เล่น	ความแม่นยำในการขว้าง การประสานตา-มือ เวลาตอบสนอง ความคล่องแคล่วว่องไว การรับรู้สถานการณ์ และการสื่อสารเป็นทีม	ดอดจ์บอลมีกติกามาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่แข่งขัน จำนวนผู้เล่น ลูกบอล และสถานะผู้เล่นเมื่อถูกออกหรือจับลูกได้ ขณะที่ขว้างลิงมีรายละเอียดกติกาแตกต่างกันตามชุมชนและยังไม่มีมาตรฐานกลาง

หมายเหตุ: องค์ประกอบสมรรถภาพและทักษะการเคลื่อนไหวที่ระบุเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับลักษณะการเล่น มิใช่ข้อยืนยันผลการพัฒนาสมรรถภาพเชิงสาเหตุ ซึ่งยังต้องได้รับการตรวจสอบด้วยการวิจัยเชิงประจักษ์เพิ่มเติม

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละกิจกรรม ขณะที่ Kabaddi ได้รับการพัฒนาสู่ระบบลีกอาชีพ และ Dodgeball ได้ขยายการยอมรับผ่านเครือข่ายการแข่งขันระดับนานาชาติ การละเล่นพื้นบ้านไทยจำนวนหนึ่งกลับค่อยๆ ลดบทบาทลงจากวิถีชีวิตประจำวันของเยาวชน ส่งผลให้ศักยภาพในการสร้างคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจยังไม่ได้รับการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ (Sengupta et al., 2024) อีกทั้ง การลดบทบาทของการละเล่นพื้นบ้านยังอาจทำให้พื้นที่การเรียนรู้เชิงนันทนาการของเด็กและเยาวชนอ่อนลง ทั้งในด้านการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ขณะเดียวกัน การขาดระบบบันทึก การรับรองโดยชุมชน และการเผยแพร่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจทำให้ชื่อ เรื่องเล่า ความหมาย และบทบาทของการละเล่นไทยถูกลดทอนลงในการสื่อสารสาธารณะและการพัฒนาร่วมสมัย ส่งผลให้ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอดระหว่างรุ่น ดังนั้น ความล่าช้าในการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยจึงมิใช่เพียงประเด็นด้านนันทนาการ หากยังเป็นโจทย์เชิงยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการธำรงทุนวัฒนธรรม การสร้างพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน และการออกแบบการใช้ประโยชน์จากการละเล่นให้เหมาะสมกับสังคมไทยร่วมสมัย

ศักยภาพของการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่การพัฒนาเป็นกีฬาในระดับสากล

การละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา วิถีชีวิต และความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนในแต่ละภูมิภาค แม้กิจกรรมเหล่านี้จะถือกำเนิดขึ้นเพื่อสร้างความสนุกสนานในชีวิตประจำวัน แต่แท้จริงแล้วกลับมีองค์ประกอบที่สามารถยกระดับสู่กีฬาในระดับสากลได้ หากได้รับการจัดระบบและสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการวิเคราะห์ศักยภาพในมิติต่างๆ จะช่วยให้เห็นความเป็นไปได้ในการพัฒนาและต่อยอด โดยไม่เพียงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ แต่ยังสร้างคุณค่าใหม่ทั้งทางนันทนาการ กีฬา เศรษฐกิจ และซอฟต์พาวเวอร์ ดังนี้

1. การละเล่นไทยที่มีศักยภาพ

การระบุการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีศักยภาพในการยกระดับสู่กีฬาในระดับสากลจำเป็นต้องเลือกกิจกรรมที่มีทั้งความเรียบง่าย เข้าถึงได้ และสะท้อนคุณค่าทั้งด้านสมรรถภาพและวัฒนธรรม ตัวอย่างที่โดดเด่นจากรายงานการวิจัยเรื่อง การละเล่นพื้นบ้านที่มีผลต่อสุขภาพและสมรรถภาพทางกายของเด็กในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ เจิดเกิบ กระโดดยาง และไม้หึ่ง (Tongterm, 2013) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของการพัฒนากีฬาที่สามารถต่อยอดได้จริง ดังนี้

- เจิดเกิบ: แม้จะเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสนุกในชีวิตประจำวัน แต่กลับผสมผสานการใช้ความเร็ว ความคล่องตัว และการทำงานร่วมกันของผู้เล่นในเชิงทีม ลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่พัฒนา

สมรรถภาพทางกาย แต่ยังเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจและการประสานงานที่เป็นหัวใจสำคัญของกีฬาแข่งขันในระดับนานาชาติ

- กระโดดยาง: เป็นตัวอย่างที่สะท้อนคุณค่าเชิงนันทนาการและการออกกำลังกายไปพร้อมกัน ลักษณะของการกระโดดที่ต้องอาศัยความแม่นยำ ความยืดหยุ่น และการควบคุมจังหวะการเคลื่อนไหว มีศักยภาพในการต่อยอดสู่การแข่งขันที่วัดผลเชิงสมรรถภาพได้อย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับกีฬาประเภทยิมนาสติกที่อาศัยทักษะการทรงตัวและความสวยงามของการเคลื่อนไหว

- ไม้หึ่ง: แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะเฉพาะทาง โดยอาศัยสมาธิ ความแม่นยำ และการควบคุมแรงที่เหมาะสมในการตีเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมาย ความท้าทายเชิงเทคนิคนี้มีความใกล้เคียงเชิงหน้าที่ กับกีฬาประเภทไม้ เช่น เบสบอล หรือคริกเก็ต จึงมีศักยภาพในการสร้างกติกามาตรฐานและต่อยอดสู่การแข่งขันระดับทางการได้

การเลือกการเล่นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก กิจกรรมที่มีความพร้อมและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ในอนาคต การระบุและศึกษาตัวอย่างเหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการวางแผนเพื่อขับเคลื่อนการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่การเป็นกีฬาที่มีระบบและยั่งยืนบนเวทีสากล

2. การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงนันทนาการ สมรรถภาพทางกาย และวัฒนธรรม

ศักยภาพของการละเล่นพื้นบ้านไทยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเล่นเพื่อความบันเทิง หากยังสะท้อนบทบาทด้านนันทนาการที่เชื่อมโยงผู้คนและสร้างความสุขในชีวิตประจำวันผ่านการมีส่วนร่วมร่วมกัน โครงสร้างของการเล่นที่มีการแบ่งฝ่าย มีกติกาที่เข้าใจได้ไม่ซับซ้อน และใช้อุปกรณ์ที่หาได้จากธรรมชาติ ทำให้กิจกรรมเหล่านี้สามารถเข้าถึงผู้เล่นต่างเพศและต่างวัยได้ ในมิตินันทนาการร่วมสมัย ลักษณะดังกล่าวจึงอาจทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางสังคม (social learning space) ที่เอื้อต่อการฝึกการทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยยังคงเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์เดิมของชุมชน

ในมิติของสมรรถภาพทางกาย การละเล่นพื้นบ้านไทยหลายประเภทมีองค์ประกอบการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับทักษะและสมรรถภาพที่ใช้ในการเล่นกีฬา อาทิ การเคลื่อนไหวต่อเนื่องในการกระโดดยางมีลักษณะที่อาจเอื้อต่อการพัฒนาความทนทานของระบบหัวใจและระบบหายใจ (cardiorespiratory endurance) ขณะที่การหลบหลีกในเจิดเกิบมีองค์ประกอบการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานระหว่างระบบประสาทและกล้ามเนื้อ (neuromuscular coordination) นอกจากนี้ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในไม้หึ่งยังสะท้อนการใช้สมาธิ การรับรู้สถานการณ์ และการควบคุมการเคลื่อนไหวร่วมกัน การละเล่นพื้นบ้านไทยจึงมีองค์ประกอบการเคลื่อนไหวที่อาจเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถภาพทางกายในหลายด้าน เช่น ความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว ความแม่นยำ การทรงตัว และกำลังของกล้ามเนื้อ (muscle power) ทั้งนี้ยังจำเป็นต้องมีการศึกษาความหนักของกิจกรรมและ

ผลลัพธ์ทางสรีรวิทยาโดยตรงเพิ่มเติม เพื่อยืนยันผลของการละเล่นแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ในด้านวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นพื้นที่แสดงออกของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านมรดกที่มีชีวิต แต่ละกิจกรรมมีเรื่องราวที่ผูกพันกับจารีตและวิถีชีวิตประจำวัน ความเรียบง่ายและความสนุกที่ตั้งอยู่บนการอยู่ร่วมกันทำให้การละเล่นกลายเป็นสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ของสังคมไทย เมื่อองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้รับการบูรณาการเข้ากับการพัฒนาอย่างเหมาะสม การละเล่นพื้นบ้านอาจก้าวพ้นจากการเป็นเพียงความทรงจำในอดีต สู่การเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดในมิติการเรียนรู้ นันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกีฬาเชิงวัฒนธรรมตามศักยภาพของแต่ละกิจกรรมได้

3. มูลค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการพัฒนาเป็นกีฬา

การพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่กีฬาแข่งขันมีบทบาทสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับหลายภาคส่วน ตั้งแต่การจัดการแข่งขันระดับต่างๆ การผลิตอุปกรณ์และเครื่องแต่งกายเฉพาะไปจนถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถแปลงเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้จริง เช่นเดียวกับกรณีของ Kabaddi และ Dodgeball ที่ประสบความสำเร็จในระดับโลก ขณะเดียวกัน กระบวนการยกระดับนี้ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางสังคมที่ทรงพลังในการสร้างความสามัคคีและทุนทางสังคมใหม่ โดยเป็นทางเลือกให้เยาวชนใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ ลดการพึ่งพาสื่อดิจิทัล และพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นภายใต้แรงกดดันของการแข่งขัน ท้ายที่สุด เมื่อการละเล่นพื้นบ้านไทยถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบ กิจกรรมเหล่านี้จะกลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางนันทนาการและกีฬาที่เป็นซอฟต์พาวเวอร์ของชาติ ซึ่งสร้างทั้งคุณค่าทางเศรษฐกิจและความภาคภูมิใจร่วมกันในเวทีสากลได้ในระยะยาว

4. ปัจจัยความสำเร็จจากบทเรียนกีฬาสากล

จากบทเรียนของ Kho Kho, Kabaddi และ Dodgeball การเปลี่ยนผ่านจากการละเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาที่มีระบบมิได้เกิดจากคุณลักษณะของกิจกรรมเพียงลำพัง หากขึ้นอยู่กับการจัดวางเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ทำให้กิจกรรมสามารถดำรงอยู่ พัฒนา และได้รับการยอมรับอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับชุมชน ระดับชาติ และระดับนานาชาติ โดยมีปัจจัยสำคัญดังนี้

1) การกำหนดกติกาและมาตรฐานการแข่งขัน

การพัฒนาสู่กีฬาแข่งขันจำเป็นต้องมีกติกาที่ชัดเจน ครอบคลุมรูปแบบสนาม จำนวนผู้เล่น ระบบการให้คะแนน ระยะเวลาแข่งขัน และมาตรการด้านความปลอดภัย กติกามาตรฐานมิได้มีหน้าที่เพียงทำให้การแข่งขันเกิดความยุติธรรม หากยังช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เล่น ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอื้อต่อการตรวจสอบและปรับปรุงการแข่งขันอย่างเป็นระบบ

2) การสร้างกลไกเชิงสถาบันที่ต่อเนื่อง

ความเป็นสถาบันอาจอยู่ในรูปของสมาคม สหพันธ์ ศูนย์วิจัย เครือข่ายวิชาการ หรือองค์กรกลางที่ทำหน้าที่พัฒนากติกา บุคลากร ระบบการแข่งขัน และความร่วมมือระหว่างพื้นที่ ความเข้มแข็งของกลไกดังกล่าวช่วยให้กิจกรรมไม่หยุดอยู่เพียงการเล่นเฉพาะครั้งหรือเฉพาะชุมชน แต่สามารถขยายฐานผู้เล่น สร้างมาตรฐานร่วม และเกิดความต่อเนื่องเชิงนโยบายได้

3) การสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและการสื่อสารสาธารณะอย่างสมดุล

การเชื่อมกิจกรรมเข้ากับระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สื่อดิจิทัล การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือรูปแบบการแข่งขันที่เหมาะสม อาจช่วยเพิ่มการรับรู้ ขยายฐานผู้เข้าร่วม และสร้างทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาในระยะยาว ดังเช่นกรณีของ Kabaddi ที่เชื่อมรากวัฒนธรรมเข้ากับระบบลีกอาชีพและฐานผู้ชมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจควรดำเนินควบคู่กับการรักษาความหมายทางวัฒนธรรม มิใช่ลดทอนการละเล่นพื้นบ้านให้เหลือเพียงสินค้าเชิงพาณิชย์

4) การยอมรับของชุมชนและการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

กิจกรรมจะไม่สามารถเป็นมรดกที่มีชีวิตได้อย่างยั่งยืน หากการพัฒนาตัดขาดจากผู้รู้ท้องถิ่น ผู้เล่นดั้งเดิม และบริบทของชุมชนที่ให้กำเนิดกิจกรรมนั้น การพัฒนาจึงควรเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแก่นกติกา ความหมาย รูปแบบการถ่ายทอด และแนวทางใช้ประโยชน์จากกิจกรรม เพื่อให้การละเล่นยังคงคุณค่าทางนันทนาการ การเรียนรู้ ความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรมไปพร้อมกัน

จากปัจจัยดังกล่าว การพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยจึงไม่ควรตีความอย่างแคบว่า เป็นการผลักดันทุกกิจกรรมไปสู่กีฬาสากล หากควรประเมินศักยภาพของแต่ละการละเล่นตามแก่นวัฒนธรรม กลไกการเล่น ความปลอดภัย ความพร้อมของชุมชน และศักยภาพเชิงสถาบัน ก่อนกำหนดเส้นทางที่เหมาะสม เช่น การเรียนรู้ในโรงเรียน นันทนาการเพื่อสุขภาวะ กิจกรรมระหว่างวัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือกีฬาเชิงวัฒนธรรมในกรณีที่มีความพร้อมเพียงพอ

แนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทย

การพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยอย่างเป็นระบบมิใช่เพียงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม หรือการผลักดันกิจกรรมทุกประเภทไปสู่กีฬาแข่งขัน หากเป็นการออกแบบเส้นทางการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละกิจกรรม ทั้งในมิติการเรียนรู้ สุขภาวะ นันทนาการระหว่างวัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกีฬาเชิงวัฒนธรรมในกรณีที่มีความพร้อม การดำเนินงานดังกล่าวสามารถต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระยะยาว โดยสอดคล้องกับทิศทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการใช้ทุนวัฒนธรรมไทยเพื่อเสริมบทบาทของประเทศในเวทีโลก ทั้งนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไปนี้มุ่งเสนอแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทและความพร้อมของการละเล่นแต่ละประเภทได้

1. การพัฒนากติกาและมาตรฐานอย่างเป็นระบบ

การกำหนดกติกาที่ชัดเจนถือเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของกระบวนการสร้างเป็นกีฬาโดยควรครอบคลุมทั้งรูปแบบสนาม จำนวนผู้เล่น ระบบการให้คะแนน และหลักเกณฑ์ด้านความปลอดภัย การพัฒนาคู่มือมาตรฐานสามารถอาศัยความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา และผู้แทนชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความเป็นสากลและการคงอัตลักษณ์เดิม ขณะเดียวกันการพัฒนาอุปกรณ์การเล่นให้มีความปลอดภัยและร่วมสมัยแต่ยังคงคุณค่าวัสดุพื้นถิ่นมีศักยภาพในการต่อยอดสู่อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์กีฬาไทยได้ในอนาคต ซึ่งการทดลองใช้กติกาผ่านการแข่งขันในระดับสถานศึกษาและชุมชนอาจช่วยให้สามารถปรับปรุงกติกาให้เหมาะสมกับบริบทจริงก่อนการขยายผลสู่ระดับที่กว้างขึ้น

2. การสร้างกลไกเชิงสถาบันและการสนับสนุนเชิงโครงสร้าง

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือกลไกกลางที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน เช่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทย (Thai Folk Games Research and Development Center) หรือเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทบาทหลักสามารถมุ่งเน้นการวิจัย การพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมบุคลากร และการจัดการแข่งขันอย่างเป็นระบบ ขณะที่การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนอาจถูกออกแบบในลักษณะที่ส่งเสริมความยั่งยืนผ่านโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility; CSR) และการสนับสนุนเชิงสร้างสรรค์มากกว่าการมุ่งเน้นเชิงพาณิชย์เพียงระยะสั้น อีกทั้ง การบรรจุการละเล่นพื้นบ้านไทยไว้ในหลักสูตรพลศึกษาและนันทนาการอย่างเป็นรูปธรรม สามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์อย่างรอบด้าน

3. การพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือในระดับนานาชาติ

ประสบการณ์จากกีฬาสากลชี้ให้เห็นว่าการยอมรับในระดับโลกต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยสามารถพิจารณาผลักดันการเล่นเข้าสู่มหกรรมกีฬาในระดับภูมิภาค เช่น กีฬาเอเชียนอินดอร์และมาร์เชียลอาตส์เกมส์ (Asian Indoor & Martial Arts Games: AIMAG) และสร้างพันธมิตรกับสหพันธ์กีฬาโลกอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง การจัดการแข่งขันในลักษณะเชิญนานาชาติอาจช่วยเพิ่มการรับรู้และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การขยายสู่ระดับสากลควรดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงความพร้อมด้านกติกาและบุคลากรเพื่อหลีกเลี่ยงการขาดเสถียรภาพ นอกจากนี้ การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของ UNESCO จะช่วยเสริมสร้างพลังเชิงสัญลักษณ์ของชาติในระดับสากล

4. การบูรณาการกับบริบททางสังคมและซอฟต์พาวเวอร์

การละเล่นพื้นบ้านไทยควรได้รับการพัฒนาโดยยังคงเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมเดิม เช่น การจัดกิจกรรมในเทศกาลสำคัญ ซึ่งช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติและทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้เชิงนันทนาการ การสร้างภาพลักษณ์ของกีฬาไทยผ่านสื่อดิจิทัลและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะช่วยเสริมบทบาทของกิจกรรมเหล่านี้ในฐานะซอฟต์พาวเวอร์ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่รัฐบาลกำลังผลักดัน กระบวนการนี้อาจช่วยเปลี่ยนผ่านจากกิจกรรมที่กำลังถูกลดบทบาทให้กลับมาเป็นมรดกที่มีชีวิตที่สามารถสื่อสารคุณค่าของชาติสู่สังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่และการเรียนรู้

เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการจัดเก็บข้อมูล การเผยแพร่และการสร้างการเข้าถึงในวงกว้าง เช่น การพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลหรือพิพิธภัณฑ์เสมือน การใช้เทคโนโลยีความจริงเสมือน (Virtual Reality: VR) และเทคโนโลยีความจริงเสริม (Augmented Reality: AR) เพื่อจำลองสนามหรือการฝึกซ้อม ซึ่งจะสามารถช่วยดึงดูดเยาวชนรุ่นใหม่ให้เข้าถึงการเล่นในรูปแบบที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีควรมุ่งเน้นไปที่การเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม มากกว่าการแทนที่รูปแบบการเล่นในบริบทจริง ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างนวัตกรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรม และเปิดช่องทางเศรษฐกิจคอนเทนต์รูปแบบใหม่ได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทยสู่กีฬาที่มีมาตรฐานจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นและบูรณาการในหลายมิติ ทั้งด้านกติกา สถาบัน เครือข่าย และวัฒนธรรม โดยการดำเนินการที่ตั้งอยู่บนหลักฐานเชิงวิชาการจะช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสในการสร้างคุณค่าในระยะยาว ทั้งในเชิงนันทนาการและการพัฒนาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุป

กระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการเล่นพื้นบ้านสู่กีฬาสากลที่ปรากฏในกรณีของกีฬาโคโคกาบัดดี้ และดอดจ์บอล สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนและมีการวางแผนอย่างเป็นพลวัต โดยอาศัยการกำหนดกติกามาตรฐานเพื่อรองรับการเข้าสู่ระบบการแข่งขันอย่างเป็นทางการร่วมกับการสร้างความเข้มแข็งเชิงสถาบันผ่านองค์กรกำกับดูแล เช่น KKFI, AKFI และ WDBF นอกจากนี้ ยังต้องมีการพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจกีฬาเพื่อสร้างความยั่งยืน และบูรณาการเข้ากับบริบททางสังคมทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมพื้นบ้านขยายบทบาทสู่ระดับนานาชาติได้อย่างมีเสถียรภาพ โดยเมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบ การละเล่นพื้นบ้าน เตยตี่จับ และขว้างลิง แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องเชิงโครงสร้างในฐานะระบบการเล่นของมนุษย์ และ

มีความใกล้เคียงเชิงหน้าที่กับกีฬาสากลทั้งสามประเภทในด้านกลไกการเล่นและองค์ประกอบของสมรรถภาพทางกาย ไม่ว่าจะเป็นความทนทานของระบบไหลเวียนโลหิตและหายใจ การควบคุมระบบประสาทและกล้ามเนื้อ รวมถึงความสามารถในการตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัด อย่างไรก็ตาม ศักยภาพดังกล่าวยังไม่ถูกแปลงไปสู่การพัฒนาในระดับระบบ เนื่องจากข้อจำกัดด้านกลไกเชิงสถาบันและการสนับสนุนเชิงนโยบายที่ขาดความต่อเนื่อง สำหรับแนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงควรถูกออกแบบในลักษณะพหุมิติที่เชื่อมโยงมิติทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ครอบคลุมการพัฒนากติกาที่มีมาตรฐานและยืดหยุ่น การสร้างกลไกสถาบันที่ขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง และการขยายเครือข่ายความร่วมมือในระดับนานาชาติ ขณะเดียวกันควรพิจารณาบูรณาการเข้ากับยุทธศาสตร์ซอฟต์พาวเวอร์เพื่อยกระดับสู่มรดกที่มีชีวิต และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงในวงกว้าง ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างเป็นลำดับขั้นและตั้งอยู่บนหลักฐานเชิงวิชาการ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการพัฒนาที่ขาดเสถียรภาพหรือไม่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านจึงสามารถทำความเข้าใจใหม่ในฐานะทรัพยากรเชิงระบบที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นกีฬาเชิงวัฒนธรรมในระดับสากลได้หากได้รับการขับเคลื่อนอย่างเหมาะสม ซึ่งกระบวนการนี้มิใช่เพียงการยกระดับกิจกรรมนันทนาการ แต่เป็นการสร้างคุณค่าเชิงสังคม เศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ ที่จะเสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในเวทีโลก อีกทั้งส่งเสริมให้การละเล่นพื้นบ้านไทยสามารถธำรงอยู่ได้ในยุคปัจจุบันอย่างร่วมสมัยและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

Astuti, Y., Nithin, B. S., Singh, R. M., Kaur, D., Chaeroni, A., Elayaraja, M., Orhan, B. E., Singh, Y., Kumasi, B., Balaji, E., Setiawan, E., Gogoi, H. & Govindasamy, K. (2024). Effects of Bulgarian bag training on bio-motor fitness, physiological, haematological, and performance in young adult male Kabaddi players. *Retos, 61*, 868-877. https://doi.org/10.47197/retos.v61.108952

Bandyopadhyay, N. (2021). The status and future prospect of Indian traditional game Kho-Kho in West Bengal. *International Journal of Fitness Health Physical Education and Iron Games, 8*(2), 73-80.

Bandyopadhyay, N., & Das, T. (2025). Indian traditional games: an intangible cultural heritage to promote good life among children. *Journal of Advances in Sports and Physical Education, 8*(3), 36-40.

https://doi.org/10.36348/jaspe.2025.v08i03.002

British Dodgeball. (2022). *The Dodgeball survey 2022 report*. https://www.britishdodgeball.org/wp-content/uploads/2022/04/The-Dodgeball-Survey-2022-Report.pdf

Butler, J., Burns, D. P., & Robson, C. (2021). Dodgeball: Inadvertently teaching oppression in physical and health education. *European Physical Education Review, 27*(1), 27-40. https://doi.org/10.1177/1356336X20915936

Caillois, R. (2001). *Man, play, and games*. University of Illinois Press.

Das, M., Dutta, N., & Sahu, D. P. (2024). Kho Kho's journey: indigenous to global sports. *Indian Journal of Yoga Exercise & Sport Science and Physical Education, 9*(Special Issue), 66-72. https://doi.org/10.58914/ijyesspe.2024-9.Spl.12

Fabian, T. (2021). *Endangered species of the physical cultural landscape: globalization, nationalism, and safeguarding traditional folk games* [Doctoral dissertation]. The University of Western Ontario (Canada).

Gomaratut, C. (2006). *Thai native games in central region: a study and analysis of history, playing methods, and values.* Sathaporn Books.

Gomaratut, C. (2006). *Thai native games in northern region: a study and analysis of history, playing methods, and values.* Sathaporn Books.

Gomaratut, C. (2006). *Thai native games in southern region: a study and analysis of history, playing methods, and values.* Sathaporn Books.

Guttmann, A. (2004). *From ritual to record: The nature of modern sports*. Columbia University Press.

Holt, N. L., Neely, K. C., Slater, L. G., Camiré, M., Côté, J., Fraser-Thomas, J., MacDonald, D., Strachan, L., and Tamminen, K. A. (2017). A grounded theory of positive youth development through sport based on results from a qualitative meta-study. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, *10*(1), 1-49. https://doi.org/10.1080/1750984X.2016.1180704

Jacob, M., Nandini, B., & Sharma, N. (2023). Indigenous sports of India: connecting past to the present. *Artha Journal of Social Sciences, 22*(1), 1-23. https://doi.org/10.12724/ajss.64.1

Krishnan, K., Krishnan, P., Timothy Pang, R. M., & Gan, Q. F. (2023). Assessing the effects of dodgeball on cardiorespiratory fitness and mental toughness. In *International Conference on Movement, Health and Exercise* (pp. 185-193). Singapore: Springer Nature Singapore.

Kumsuwan, P., Waidee, T., Thongchai, S., & Songserm, G. (2021). Folk plays of Thai Phuan ethnic groups related to well-being promotion in Thailand. *Journal of Buddhist Anthropology, 6*(9), 280-293.

Lalwani, B., & Mukherjee, A. (2025). *KabaddiPy: A package to enable access to professional Kabaddi data.* https://arxiv.org/abs/2501.05168

Lavega-Burgués, P., Bortoleto, M. A. C., & Pic, M. (2021). Editorial: traditional sporting games and play: enhancing cultural diversity, emotional well-being, interpersonal relationships and intelligent decisions. *Frontiers in Psychology, 12*, 766625. https: //doi.org/10.3389/fpsyg.2021.766625

Luchoro-Parrilla, R., Lavega-Burgués, P., & Pic, M. (2024). Teaching sustainability through traditional sporting games. *Sustainability, 16*(13), 5510. https://doi.org/10.3390/su16135510

Madondo, F., & Tsikira, J. (2022). Traditional children's games: their relevance on skills development among rural Zimbabwean children age 3-8 years. *Journal of Research in Childhood Education, 36*(3), 406-420. https://doi.org/10.1080/02568543.2021.1982084

Nasrulloh, A. (2024). Risk factors for injury in Kabaddi players and prevention: a systematic review. *Fizjoterapia Polska, 24*(5), 210-215. https://doi.org/10.56984/8ZG020CVX71

Niltawee, J., & Chaleekhrua, S. (2021). Developing social behavior of pre-school children by using Thai folk plays. *Sikkha Journal of Education, 8*(1), 57-66.

Paso, P., & Chuwet, P. (2022). The effects of Isan recreational folk game program on youths' physical fitness and stress level. *Journal of Saeng Khom Kham Buddhist Studies, 7*(1), 47-64.

Rahman, K. M., & Akter, M. (2023). The construction and deconstruction of kabaddi, the national sport of Bangladesh: a tale of its identity and decline. In M. Vaczi & A. Bairner (Eds.), *Indigenous, traditional, and folk sports* (pp. 89-106). Routledge.

Rehal, S. (2022). The sportification and internationalization of Kabaddi: a sociological understanding. *The International Journal of Sport and Society, 13*(2), 49-64. https://doi.org/10.18848/2152-7857/CGP/v13i02/49-64

Rubin, B. R. (2021). *Dodgeball in physical education: what students have to say in the matter* [Doctoral dissertation]. University San Marcos.

Ruckenstein, M. (1991). *Homo Ludens: a study of the play element in culture*. Beacon Press

Sengupta, A., Layek, S., & Deyasi, K. (2024). Analyzing player involvement in the Indian pro kabaddi league: a network analysis approach. In B. B. Mallik, K. Deyasi, S. Das, S. Ghosh, S. Jana (Eds.), *International conference on emerging trends in mathematical sciences & computing* (pp. 287-295). Springer Nature.

Sidhu, H. (1986). Kabaddi: a vigorous game. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 57*(5), 75-77. https://doi.org/10.1080/07303084.1986.10606141

Tamangklang, M. (1998). *The development of Thai native game called "Toei" for competition* [Master's thesis]. Graduate School, Khon Kaen University.

Trivedi, J., Soni, S., & Kishore, A. (2021). Exploring the role of social media communications in the success of professional sports leagues: an emerging market perspective. *Journal of Promotion Management*, *27*(2), 306-331. https://doi.org/10.1080/10496491.2020.1829774

Thongtumluing, K., Polsiri, A. & Rattanasiri, M. (2018). Conservation and development of the Thai children's folk play wisdoms in

the north. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 11*(2), 87-101.

Tongterm, T. (2013). *Folk plays affecting health and physical fitness of children in Sisaket Province*. Sisaket Rajabhat University.

Tongterm, T., Boonprom, T., & Kaewma, J. (2026). Development and preliminary psychometric validation of the Hopscotch Motor Fitness Test (HMFT): a culturally grounded assessment of integrated motor competence in young adults. *Retos, 79*, 734-750. https://doi.org/10.47197/retos.v79.119116

Tongterm, T., Chimphali, K., Pengseesang, T., Pongtanu, M., Namboonlue, S., & La-bantao, K. (2026). Development and validation of the Kradot Kop Test: a culturally grounded field-based assessment of restricted lower-limb power-endurance in Thai children aged 10-12 years. *Retos, 76*, 168-181. https://doi.org/10.47197/retos.v76.118433

Tongterm, T., Kaewma, J., Chansrisukot, G., & Boonprom, T. (2025) 4-Corner elastic jumping (Kradod yang) test: culturally grounded assessment of dynamic motor competence in youth. *Journal of Exercise Physiology Online*, *28*(6), 65-81.

Tongterm, T., Phongthanu, M., Chimphali, K., Pengseesang, T., Kaewma, J., & Namboonlue, S. (2024). The Thai folk game “Jik Sen” has becomes a recreational sport for older people in elderly schools. *Physical Education Theory and Methodology*, *24*(4), 568-578. https://doi.org/10.17309/tmfv.2024.4.08

Vroman, T. (2023). Adult dodgeball pickup: combining fun and fitness. *Parks & Recreation, 58(*11), 14-15.

World Dodgeball Federation (WDBF). (2023). *9th World dodgeball championship featured 15 countries in the largest tournament.* https://worlddodgeballfederation.com/page/3/?et_blog=